

Elsbeth van Straaten - Griffier Roosendaal

Tussen duel en duet

Wie op uiterlijke kenmerken afgaat, kan Elsbeth van Straaten, raadsgriffier in Roosendaal gemakkelijk onderschatten. Haar postuur is tenger. Ze verheft haar stem nauwelijks. Soms moet ik m'n best doen om haar te verstaan. Maar ondertussen ziet ze scherp, stelt ze dito vragen en heeft ze een spreektempo van een veilingmeester. Ze verstaat de kunst om de leiding te hebben, door het natuurlijke gezag dat ze uitstraalt. Al sinds 2005 is ze griffier in Roosendaal, waar ze – samen met haar team - een aantal opmerkelijke innovaties heeft doorgevoerd.

Auteur: Rob Bosveld

Het begin van haar carrière ligt bij het klassieke kruiswerk. Elsbeth start als wijkverpleegkundige en komt dus bij de mensen thuis. Dankzij haar talenten schuift ze al snel door naar een leiding-

Ik wist totaal niet wat een gemeenteraad deed...

gevende functie. Ze krijgt de kans om binnen de organisatie bij te scholen. Eerst het HBO-v en later een masteropleiding in Nijmegen.

Ze geeft leiding aan tal van projecten, zoals een innovatief zorgloket voor wonen, zorg en welzijn in Baarle-Nassau of een project voor betere samenwerking tussen kruiswerk en huisartsen. Elsbeth gaat voor kwaliteit. Vernieuwing, veranderen en ontwikkelen zijn sleutelwoorden in haar repertoire. Ze is wars van zinloze controledwang, maar zoekt de vrijheid om werkelijk het verschil te maken. Dat lukt bij het kruiswerk steeds minder. Met lede ogen ziet ze de bureaucratie en controle door zorgverzekeraars toenemen en tegelijk de kwaliteit van de

wijkverpleging achteruitgaan. Elsbeth ziet dan al heel goed dat de bureaucrativering van de zorg een heilloos pad is, maar realiseert zich ook dat ze dat in haar eentje niet zal tegenhouden. Om niet te verzuren besluit ze zich elders nuttig te

In twee dagen tijd was ik aangenomen én was ik plaatsvervanger

maken. Ze zoekt een nieuwe plek waar ze invloed kan uitoefenen, waar mensen echt iets van merken.

Zo komt Elsbeth bij de gemeente Roosendaal terecht als wijkmanager. Als enige vrouw tussen allemaal mannen. Als ze in 2003 ziet dat alle kwartiermakers voor de griffie-nieuwe stijl afzwaaien, spreekt met name de griffiersfunctie haar aan. Om daar te komen solliciteert ze eerst op een functie als raadsadviseur. "Ik wist totaal niet wat een gemeenteraad deed, maar ik heb me helemaal wild gelezen, zodat ik me tijdens het gesprek goed kon presenteren. In twee dagen tijd was ik aangenomen én was ik plaatsvervanger."

Gedurende haar tijd als raadsadviseur volgt ze de opleiding tot griffier aan de Bestuursacademie. "Niet zo'n denderend goeie opleiding", zegt ze tussen neus en lippen door. Al na drie jaar vertrekt haar voorganger. "Ik wilde de functie heel graag. Maar het is natuurlijk een risico. Als je niet wordt aangenomen, kun je niet aanblijven als plaatsvervanger..."

Er solliciteren maar liefst 56 kandidaten. Samen met negen anderen wordt ze geselecteerd voor de eerste gespreksronde om daarna met nog een ander de slotronde in te gaan. "Na het laatste

gesprek – ik hoorde direct na het gesprek of ik het zou worden – moest ik nog 'gewoon' een raadsvergadering doen. Gelukkig werd ik het, dat voelde voor mij écht als een overwinning, een kroon op mijn werk. Toen ik thuiskwam had mijn man vanaf de oprijlaan met allemaal waxinelichtjes een pad naar de woonkamer gemarkeerd. Daar had hij in het midden van de kamer van een stoel een troon gemaakt en een grote fles champagne neergezet. Zo mocht ik die kroon echt vieren. Dat vergeet ik nooit meer."

Gedonder

"Ik was echt heel anders dan mijn voorganger. Dat was een bijzonder slimme man, een hele snelle denker die het heel goed had gedaan. Maar hij hing wel sterk aan de ambtelijke organisatie. Terwijl ik daar veel losser van wil zijn. In die tijd werd de audit-commissie bijvoorbeeld voorgezeten door de wethouder. Die bepaalde de agenda. Dat was niet

In het midden van de kamer had hij van een stoel een troon gemaakt en een grote fles champagne neergezet

heel dual, z gezegd. Samen met de accountant hebben we toen een scherpe scheiding aangebracht tussen wanneer de leden van de commissie dingen bespraken met adviseurs, of met het college en de ambtenaren. De wethouder en ambtenaren waren niet langer adviseurs, dat werden de voorzitter

van de rekenkamer en de accountant. Het voorzitterschap werd weer – zoals het volgens de wet ook hoort – belegd bij een raadslid. Nou dat gaf een hoop gedonder. Daar waren ze niet blij mee, de gemeentesecretaris kwam op hoge poten aan. Maar uiteindelijk heeft dat enorm goed gewerkt. De raad heeft echt zijn controlerende rol kunnen pakken.”

Duel of duet

Daarmee markeerde Elsbeth haar positie in de organisatie ook heel duidelijk. “Mijn voorganger was loyaal aan allen. Nu werk ik goed samen met mijn ambtelijke collega’s, maar mijn loyaliteit ligt bij de raad.” Elsbeth heeft dus een sterk duale instelling? “Ja! Maar tegelijk gaat dat ook op en neer. Ik merk ook dat er momenten zijn dat je behoefte hebt om meer samen op te trekken, zeker als er een ‘pik en pook’ cultuur (Tilburgs voor ‘vechtcul-

Ik was te veel bezig met het duel tussen de raad en het college. Terwijl het ook een duet kan zijn.

tuur’ – RB) heerst. Het is laveren. Je moet per raad ook kijken wat die nodig heeft. Achteraf bezien heb ik, zeker in het begin, de lijnen wel wat erg strak getrokken. Ik was te veel bezig met het duel tussen de raad en het college. Terwijl het ook een duet kan zijn. Maar misschien was dat omdat mij voorganger meer van de duetjes was... Uiteindelijk bepaalt de raad hoever mijn polsstok rijkt. Als ik voor het peloton uit ga lopen, kost me dat mijn kop. Mijn plek is achter de kopgroep. Natuurlijk heb ik

ideeën en die draag ik aan. Maar de raad beslist.”

Afschuwelijk

“Bij sommige collega griffiers heb ik het gevoel dat ze denken dat ze ‘heer en meester’ van de raad zijn. Maar zo is het natuurlijk niet. Je bent hun medewerker. De burgemeester is niet mijn baas. Dat is mijn collega. Ik heb vijfendertig bazen en ze zouden me allemaal even lief moeten zijn. Griffiers die neerbuigend doen over de raad, vind ik niet oké. De term ‘dat is mijn raad’, vind ik afschuwelijk. Jij bent hún griffier. Dat is een hele andere insteek. De raad vormt – min of meer – een dwarsdoorsnede van de gemeente. Dat mag wel wat meer gerespecteerd worden.”

Geen coach

Elsbeth vindt dan ook dat ze geen coachende rol naar raadsleden heeft. “Een medewerker coacht zijn baas niet. Een baas coacht medewerkers, of je doet dat onderling op gelijk niveau. Je kunt een raadslid niet coachen als griffier. Je kunt ze goeie tips geven. Maar wat ze ermee doen, is aan hen. Je blijft puur een adviseur. Wil je je als coach ontwikkelen, zit je in een andere hiërarchische verhouding. Kijk, een adviseur kan gevraagd en ongevraagd advies geven. Maar hij spreekt niet iemand ‘aan’ op iets. Ik ga in gesprek met een raadslid, maar spreek ‘m niet ‘aan’. Er wordt vanuit het college of de ambtelijke organisatie wordt mij weleens gevraagd om ‘de raad op te voeden’. Maar dat doe ik niet. Mijn indruk is dat griffiers die uit de ambtelijke organisatie komen en al leidinggevende posities hebben ingenomen, gevoelig zijn voor die oordelende houding ten opzichte van de raad. Zeker in het begin

zijn er mensen griffier geworden die in de ambtelijke organisatie 'uitgeleerd' waren en die dachten nu de raad weleens te zullen instrueren."

Tekenen bij het kruisje

Het grootste issue rond het bestuur is, volgens Elsbeth, de verhouding tussen raad en college. Je kunt het college zien als het dagelijks bestuur en de raad als een algemeen bestuur, dat er is voor de hoofdlijnen. Tegelijk blijft het dilemma van de volksvertegenwoordigende rol van de raad spelen. Daardoor kunnen er ook detailzaken zijn waar de raad zich – terecht – mee bemoeit.

"Colleges zouden in mijn optiek raden beter in hun kracht kunnen zetten door

Colleges mogen wat meer 'denken in de geest van de raad

met echte keuzes te komen. Door met scenario's te komen. Nu wordt er te vaak aan de raad gevraagd om te tekenen bij het kruisje. Er wordt één voorstel uitgewerkt waar de raad 'ja en amen' op mag zeggen. Daarmee wordt de raad voor een college een hobbel die ze moeten nemen en lijkt er dan feitelijk niet echt toe te doen.

Hoogleraar Pieter Tops gaf ooit het voorbeeld van de Russische Tsaar Die had ook raads mannen. Zij regelden de dagelijkse zaken in vergaderingen. De vergaderkamer had een raampje waar je maar vanaf een kant door kon kijken. De raads mannen wisten dat de tsaar soms meekeek en -luisterde, maar ze wisten nooit wanneer. Ze wisten ook dat ze, als ze niet in de geest van de

tsaar handelden, werden ontzet uit hun rol. Daardoor waren ze zich permanent bewust van de vraag 'hoe zou de tsaar het willen?'. Tops stelde, en daar ben ik het mee eens, dat colleges wat meer mogen 'denken in de geest van de raad'."

"Hoe je dat doet? Bijvoorbeeld door in de driehoek onderwerpen tijdig door te spreken, zodat helder is wie welke rol pakt. Het is mijn wens om – voor ik vertrek – dat nog beter voor elkaar te krijgen."

Zorgvuldigheid versus autonomie

"We hebben als overheid ook een hele grote regeldrang. Dat zou wel minder mogen. Wij moeten ons meer afvragen of we überhaupt iets moeten regelen. We hechten wel heel erg aan zorgvuldigheid en wat mij betreft te weinig aan autonomie. Als we daar terughoudender in zouden zijn, scheelt dat ook onderwerpen op de raadsagenda en ontstaat er meer ruimte voor de raad om initiatief te nemen. In Roosendaal is de raad nu bezig met een initiatief raadsvoorstel rond arbeidsmigranten waarin de raad vanuit haar kaderstellende rol aan het college meegeeft hoe we om moeten gaan met arbeidsmigratie in Roosendaal."

Methode Duisenberg

Elsbeth ziet zowel aan voorzijde als achterzijde van besluitvormingsprocessen ruimte die de raad meer zou mogen pakken.

Mede dankzij haar invloed, heeft de Roosendaalse raad ook ervaring opgedaan met de methode Duisenberg. Een methodiek ontwikkeld door VVD-Tweede-Kamerlid Pieter Duisenberg om begrotingen en jaarrapportages te evalueren.

“We hadden al een tijdje het gevoel dat we bij jaarrapportages heel veel cijfers kregen, maar dat die eerder een rookgordijn dan duidelijkheid opleverden.

De term ‘dat is mijn raad’, vind ik afschuwelijk

We wilden meer zicht hebben op de gedachten achter de cijfers. Daar kan de methode Duisenberg bij helpen. Het is eigenlijk een simpel idee: onderzoek of datgene wat je van plan was ook is

gebeurd en wat dat heeft gekost.

In samenwerking met 6 andere gemeenteraden in de regio West-Brabant, die een samenwerking hebben rondom de jeugdzorg, hebben we een commissie opgezet die als rapporteur functioneert naar de afzonderlijke raden. De rol van die rapporteurs is om aan de hand van een aantal vragen het jaarverslag of de begroting een analyse te maken. Ze komen met een aantal aanbevelingen, waar de raad zelf iets mee kan doen. De rapporteurs worden ondersteund door een accountant. (zie ook het kader).

De Methode Duisenberg

In de methode Duisenberg verdiepen raadsleden zich als rapporteur in de begroting of het jaarverslag. Zes vragen staan centraal:

1. Wat is het beeld van het beleidsterrein op hoofdlijnen?
2. Welke doelen zijn behaald?
3. Welke prestaties zijn geleverd?
4. Wat heeft het gekost?
5. Wat is het oordeel over de rechtmatigheid, doeltreffendheid en doelmatigheid?
6. Welke conclusies en aanbevelingen heb ik als rapporteur?

“De gemeenteraden zijn er enthousiast mee aan de gang gegaan. Ook de Raad voor Openbaar Bestuur volgt ons op de voet. Colleges zijn soms wat minder enthousiast.

In Roosendaal hebben we een grote griffie, daardoor zijn we in staat om rapporteurs – voor wie zo’n methode Duisenberg een flinke kluit werk is – te

ondersteunen. Heb je dat als griffier nou niet, kijk dan eens of je kunt samenwerken met omliggende gemeenteraden waarmee je gemeenschappelijke regelingen deelt. Daarmee krijgt jouw raad meer grip op de regelingen en het blijft beheersbaar voor jou als griffie.”

Spelletjes

Stilletjes aan komt de gedachte aan stoppen wel boven bij Elsbeth. "Ik kan bijna gaan stoppen, maar ik vind het te leuk." Ontwikkelen staat centraal in het

Je kunt een raadslid niet coachen als griffier. Je kunt ze goeie tips geven Maar wat ze ermee doen, is aan hen

werk van Elsbeth. Of het nu gaat om de kwaliteit van haar team, waar ze laaiend enthousiast over is, of over instrumenten waarmee je de raad in positie kan brengen.

Ze wil nog wat dingen bereiken voor ze stopt. Zoals een soort online expertisecentrum voor het in positie brengen van de raad. Er zijn inmiddels zoveel

instrumenten ontwikkeld dat het zonde zou zijn om die alleen voor Roosendaal te houden, zo is haar gedachte.

Zo heeft de griffie in Roosendaal een Triviantversie ontwikkeld over raadswerk. Een speelse en leerzame manier om feitenkennis rond raadswerk op te doen. Als er voldoende belangstelling voor is wil Elsbeth het spel graag uitbrengen. Ook maken ze geregeld een eMagazine over het raadswerk. De opzet van het magazine wil ze graag delen met andere griffies.

Valse bescheidenheid

"Roosendaal is een hele mooie stad. We zijn alleen te weinig trots op onszelf. Je hebt mensen met een hele grote etalage en een kleine winkel. Roosendaal heeft een grote winkel met een kleine etalage. Dat siert ons ook. We zijn harde werkers met mooie resultaten. Dat mogen we meer voor het voetlicht brengen, want daar profiteren anderen ook van." ■